

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/23086>

Please be advised that this information was generated on 2018-07-07 and may be subject to change.

Ter inleiding

'Ontvangstbereidheid'. Dit is een term, ontleend aan het artikel van C. van Schie, die na lezing in het hoofd blijft rondzingen. Het is een spannende term, met een meer open 'résonance' dan bijvoorbeeld het woord 'gastvrijheid'. In 'ontvangstbereidheid' klinkt 'openstellen' door, een je openstellen voor iets of iemand anders, zonder dat daarbij de kaarten onmiddellijk geschud zijn of de rollen meteen duidelijk, zoals dat bij gast en gastheer wel het geval is.

Door haar grotere onbestemdheid opent 'ontvangstbereidheid' als term ruimer zicht op de fundamentele vraag of wij aan de vooravond van de nieuwe eeuw met frisse ogen durven kijken naar onszelf en anderen. 'Ontvangstruimte' kan ons als metafoor bij die vraag een paar stappen verder helpen. Zo zouden we kunnen inventariseren hoeveel 'ontvangstruimten' wij eigenlijk nog hebben. Of hoeveel ruimten wij scheppen om gezamenlijk in te vertoeven. Hoeveel ruimten laat ieder een ander om zichzelf en daarmee ook anders te zijn? Hoe vaak bevinden wij ons in echte ontvangstruimten, hoe bewegen wij onszelf daarin en vooral ook: hoe zien de ontvangstruimten er uit? Ogen zij zonnig als voor een feest of grimmig als na de slag bij Waterloo?

'Zorg voor mensen met een verstandelijke handicap' luidde de oorspronkelijke werktitel van dit nummer van Gezondheid. De redactie wilde daarbij in eerste instantie reageren op de dwingende actualiteit van het streven naar grotere individualisering en zorg op maat, de strijd met staatssecretaris Terpstra over de magere zorgbudgetten en de wachtlijsten, en de problemen rond de nieuwe toetsingscriteria voor arbeidsongeschikten en de Wet Medezeggenschap Cliënten Zorginstellingen. Bij nader inzien lijkt de gekozen werktitel echter te eenzijdig en niet radicaal genoeg.

Mensen met een verstandelijke handicap, zo kan na lezing van de bijdragen in dit nummer worden geconcludeerd, vormen anno 1996 een aansprekende aanwezigheid op het maatschappelijk toneel. Individueel of in groepsverband blijken mensen met een verstandelijke handicap een indringend appèl te doen op velen om hen heen. Dat appèl is meerstemmig, maar blijkt in al zijn variaties heel wezenlijk. Hardop praten over de verschillende reacties is echter allesbehalve eenvoudig. Al heel lang is er een maatschappelijke worsteling gaande over de vraag hoe mensen met een verstandelijke handicap precies in de wereld staan. 'Gewoon wat kan en

speciaal wat moet' is de meest recente poging de huidige precaire balans onder woorden te brengen.

De voortdurende discussie over het thema heeft vermoedelijk alles te maken met het eerder genoemde bredere debat: het debat over de vormgeving van onze onderlinge afhankelijkheden en de ruimten die daarvoor bestemd zijn. In dit debat is de invulling van de vraag welke afhankelijkheden of onafhankelijkheden voor mensen met een verstandelijke handicap wenselijk zijn van oudsher door derden ter hand genomen. Plaatsvervangend denken, noemt Ad van Ummik dat in het interview in dit nummer. Dat heeft tot tal van curieuze projecties van levensidealen geleid, tot en met de genetische 'oplossing' toe. Hiermee schoot de verstandelijk gehandicapte soms wel iets, maar vaak ook geen snars op.

In dit nummer van *Gezondheid* heeft de redactie geprobeerd de discussie over het *appel* van mensen met een verstandelijke handicap op scherp te stellen. Verstandelijk gehandicapten zijn de sleutelfactoren: zij dagen uit. De auteurs van de diverse artikelen is gevraagd op de uitdaging te reageren en vooral duidelijk te maken welke blikvelden en ontvangstruimten voor hen door hun nadere kennismaking met mensen met een handicap zijn geopend.

De uitkomsten van deze oefening vormen slechts een begin, een kleine selectie van mogelijke antwoorden. Wel gaan de diverse verhalen over cruciale maatschappelijke omgevingen waarvan sommige aan het einde van de twintigste eeuw nodig in de verbouwing moeten. Zo gaan sommige bijdragen over de omgevingen van zorg en professioneel handelen (de professionele ruimten), andere over de omgevingen van arbeid (werkruimten) of over de sociale ruimten voor 'zelf' en 'de ander' (autonomieruimten).

Van Schie gooit met zijn artikel een knuppel in het professionele hoenderhok door de vraag te stellen of voor mensen met een verstandelijke handicap speciale medische zorg moet worden ingericht. Roos en Van Ummik geven in een uitgebreid vraaggesprek hun visies op de verschuivende ruimten van instellingszorg. Tonkens analyseert op grond van een brede inventarisatie van verschillende zorgplannen die in instellingen voor mensen met een verstandelijke handicap opgeld doen, de diepere implicaties van diverse zorgvisies op zorgrelaties. Sohl en Widdershoven gaan in hun bijdrage in op de 'ruimteproblematieken' die zich voordoen nu meer verstandelijk gehandicapten zich op de reguliere arbeidsmarkt aankondigen. Voor deze auteurs opent de praktijk van 'supported employment' die zij bespreken vooral ook de fundamentele vraag naar soorten autonomie. Reinders ten slotte stelt aan de orde in hoeverre een zorgrelatie met iemand met een verstandelijke handicap druk zet op de traditionele begrippen van individuele vrijheid, gelijkheid en gerechtigheid, en op gangbare noties van moreel actorschap. Reinders is door zijn eigen kennismaking met mensen met een verstandelijke handicap vooral gestimuleerd na te denken over zorgconcepties los van traditionele noties van morele verplichting en bijpassende sociale verhoudingen. Kennismaking met mensen met een ernstige verstandelijke handicap dwingt volgens Reinders tot nieuwe reflectie op zorgverleners als morele activiteit. Zorgen voor iemand met een verstandelijke handicap, zo stelt Reinders, confronteert de zorgverlener niet alleen met de beperkingen van die ander, maar ook met de eigen beperkingen. Vol-

Ter inleiding

gens Reinders is de essentiële vraag of een zorgverlener dat laatste durft te laten gebeuren, als onderdeel van het kennen van de ander. Het uitgangspunt van zorgverlenen zou dan ook niet de zorgverlenende *activiteit* zijn, maar het *door iemand anders geraakt worden*. Daarmee zijn we aanbeland op het punt waar dit nummer uiteindelijk om draait: een nieuwe verkenning van wederzijdse afhankelijkheden en een degelijke revisie van de daarvoor geboden ruimten.